O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VAO'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

QARSHI MUHANDISLIK-IQTISODIYOT INSTITUTI

Ro'yxatga olindi:	"TASDIQLAYMAN"
№ 410	O'quv ishlari bo'yicha prorektor
	Bozorov O.N.
2022 yil "25" 08	"____ ________ 2022 yil

SUG'URTA ISHI
FANI SILLABUSI

Bilim sohalari: 200000 – Ijtimoiy soha,iqtisod va huquq

Ta'lim sohalari: 230000 – Iqtisod

Ta'lim yo'nalishlari: 5230600 –Moliya
5230900 – Buxgalteriya hisobi va audit

Qarshi–2022 yil

Fanning ishchi o'quv dasturi o'quv, ishchi o'quv reja va o'quv dasturga muvofiq ishlab chiqildi.

Tuzuvchi: N.Murtazayev. "*Молия*" *kafedrasi katta o'qituvchisi*

Fanning ishchi o'quv dasturi "*Молия*" *kafedrasining* 2022 yil "15.08" avgustdagi1-son yig'ilishida muhokamadan o'tgan va "Iqtisodiyot" fakulteti Uslubiy Komissiyasida muhokama qilish uchun tavsiya etilgan.

Kafedra mudiri: R.Омонов

Fanning ishchi o'quv dasturi "Iqtisodiyot" fakulteti Uslubiy Komissiyasida (bayon № 1, 24.08.2022 y.) va institut institut Uslubiy Kengashida (bayon № 1 18.08.2022 y.) muhokama etilgan va o'quv jarayonida foydalanishga tavsiya qilingan.

O'quv-uslubiy boshqarma boshlig'i: Turdiyev Sh.

Fakultet Uslubiy Komissiyasi raisi: Qurbonov A

FAN SILLABUSI

Fan (modul) kodi/ tartib raqami	O'quv yili	Semestr	ECTS krediti
INS3208	2022-2023	V/VI	4/4

Fan (modul) turi	Ta'lim tili	Haftalik dars soati
Majburiy fan	o'zbek	4/4

Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
Sug'urta ishi	120 (5-semestr 30) (6-semestr 30)	120 (5-semestr 60) (6-semestr 60)	240

O'qituvchi haqida ma'lumot

Kafedra nomi	Moliya		
Mashg'ulot olib boruvchi o'qituvchilar	FISH	Telefon nomeri	e-mail
Ma'ruza	Murtazayev Nurbek Rashidovich	914600549	Nurbek76@mail.ru
Amaliy mashg'ulot	Фayziyev Samandar Sabri o'g'li	880141229	s.fayziyev1229@gmail.com
Laboratoriya mashg'uloti	-		

I.Fanning mazmuni

Sug'urta ishi – sug'urtaning nazariy asoslarini klassik va zamondosh iqtisodchilar qarashlariga tayangan holda xo'jalik yurituvchi sub'ektlar o'rtasida yuzaga keladigan turli xil hodisalarni oldini olishda xizmat qiladi. Hozirda sug'urta nazariyasida qo'llanilmaydigan yoki tatbiq etilmaydigan sohaga biror-bir misol keltirish amri mahol. U tobora ko'plab fanlarning nazariy va tadqiqiy izlanishlarida universal vositaga aylanib bo'ldi. Bugungi kunda sug'urta sohasidagi barcha bilimlarimizni tizimga soluvchi, tabiat va jamiyat dagi real jarayonlarni sug'urta nazariyasi yordamida o'rganuvchi fandan iborat.

Fanning ishlab chiqarishdagi o'rnini raqobatbardosh kadrlarni tayyorlashda, innovatsion ishlanmalar asosida sug'urta sohasini rivojlantirishda, o'quv-ilmiy-ishlab chiqarish majmualari shakllanishida, malakaviy va tadqiqot amaliyotlari o'tkazilishida, hamkorlikdagi texnologik ishlanmalarda, boshqaruvning zamonaviy shakllari bo'yicha malaka oshirishlarni tashkil etilishida, amaliyotchi mutaxassislarni muammoli ma'ruzalarga va o'quv jarayoniga jalb etilishida, soha bitiruvchilarini muntazam ish o'rinlari bilan ta'minlash jarayonidagi uzviylikda ko'rish mumkin .

Fanning maqsadi. talabalarga O'zbekistonda jamiyatni modernizatsiyalash va iqtisodiyotni bozor tamoyillari asosida isloh qilish sharoitida sug'urtaning nazariy asoslarini klassik va zamondosh iqtisodchilar qarashlariga tayangan holda o'rgatishdan iborat.

Fanning vazifasi – talabalarga sug'urtaning shakllanish tarixi va rivojlanish bosqichlari; sug'urta munosabatlarida qo'llaniladigan ibora va tushunchalar; sug'urta munosabatlarida tavakkalchilikning mavjudligi; sug'urta fondlarini tashkil etish va ularning shakllanishi; sug'urta tashkilotlarida biznes jarayonlarini tashkil etish; sug'urta tashkilotining tashkiliy tuzilmasi; sug'urta tashkilotida ish yuritishni tashkil etish asoslari bo'yicha nazariy-amaliy bilimlarni uzviylik va uzluksizlikda o'rgatishdan iborat.

II. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetentliklar)

Bilish va tushunish jihatidan:

Talabalar quyidagi imkoniyatlarga ega bo'lishlari kerak:

O'zbekistonda sug'urtaning shakllanish tarixi va rivojlanish bosqichlari;
- sug'urta fondlarini tashkil etish va ularning shakllanishi;
- sug'urta bozori infratuzilmasi sub'ektlari;
- sug'urta tashkiloti tashkiliy tuzilmasi haqida tasavvurga ega bo'lishi;
- sug'urta tavakkalchiligi tushunchasi;
- sug'urta kompaniyasida tavakkalchiliklarni boshqarish asoslari;
- sug'urtani guruhlash va o'tkazish shakllari;
- sug'urta shartnomasi;
- sug'urta munosabatlarini amalga oshirishni bilishi va foydalana olishi;
- sug'urta mahsuloti;
- sug'urta tarifi va sug'urta mukofoti;
- sug'urta tashkiloti moliyasi;
- sug'urta kompaniyasining investitsion faoliyati;
- qayta sug'urtaning iqtisodiy mohiyati va uning sug'urta bozoriga ta'siri;
- sug'urta bozori va uning rivojlanish qonuniyatlari;
- sug'urta faoliyatini tartibga solish;
- chet mamlakatlar sug'urta bozorining ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak;
- sug'urtalovchilarni davlat ro'yxatidan o'tkazilishi;
- sug'urtalovchini tashkil etish shakllari;
- tarixiy, iqtisodiy va xuquqiy yondashuvlar;

sug'urta tashkilotlaridan farqi;
- o'zaro sug'urtalash: uni tashkil etishning tarixiy va zamonaviy shakllari;
- sug'urta munosabatlarini davlat tomonidan tartibga solish bo'yicha malakalariga ega bo'lishi kerak.

III. Ta'lim texnologiyalari va uslublari

Fanni o'qitishda interfaol, kommunikativ, perspektiv yondashuvlardan maksimal darajada foydalanish, o'quv adabiyotlaridan tashqari autentik materiallar: audio, video, jurnallar, internet manbalaridan o'zlashtirilgan bilimlar majmuasini amaliyotda kuzatilayotgan dalil va hodisalarga bog'lay olish, olingan natijalarni baholash, tahlil qilish orqali kasbiy faoliyat uchun zarur bo'lgan bilim, malaka va kompetensiyalarni innovatsion tafakkur layoqati negizida shakllantirishga alohida e'tibor qaratish talab etiladi.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, o'quv mashg'ulotlarini loyihalash jarayonida:
- mezonni tanlash;
- o'quv maqsadlarini toifalash;
- o'quv materiallarini modullashtirish;
- ularni o'rganish, tahlil qilish va qayta ishlash;
- o'rganish natijalarini aniqlash kabi omillarga qaratish orqali ta'lim oluvchida nazariy bilimlar puxta egallanishi hamda ularni amaliyotda qo'llash ko'nikmasini shakllantirish, mustaqil ta'limni samarali tashkil etish talab etiladi.

IV. Fan tarkibi (ma'ruza mashg'ulotlari)

№	Mavzular	Qisqacha mazmuni	soat
		I-semestr	
1.	Sug'urtaning iqtisodiy mohiyati va uning bozor munosabatlarida tutgan o'rni	Fanning perdmeti va ob'ekti. Sug'urta haqida tushuncha. Sug'urta iqtisodiy kategoriyasining muhim belgilari. Sug'urta bozor infratuzilmasi va uning tarkibiy qismi. Sug'urta fondlari va ularning shakllanishi. Markazlashgan sug'urta fondlari. O'z-o'zini sug'urtalash fondlari. O'z-o'zini sug'urtalash fondlarining afzallik va kamchilik tomonlari. Sug'urtaning funksiyalari. Sug'urta fondini tashkil etish bilan bog'liq funksiyasi. Sug'urta fondidan foydalanish bilan bog'liq funksiyasi. Nazorat qilish funksiyasi	2\2

vazirligi, rligi va harbiy dimlarini	
	30

	soat
batlarida	2\2
nalar	2
slari va	2\2
	2\2
	2
	2\2
	2
	2\2
	2
iyatlari	2

II-semestr			
1.	Yuridik va jismoniy shaxslarning mol-mulkini sug'urtalash	Mulk sug'urtasining mohiyati. Sug'urta ob'ekti va sub'ektlari. Sug'urtalashning asosiy shartlari. Sug'urta tarifini hisoblash. Sug'urta mukofotini to'lash. Sug'urta polisini rasmiylashtirish. Sug'urta shartnomasini kuchga kirishi va ijro etilishi. Shartli va shartsiz franshiza. Sug'urta monitoringi. Umumiy istisnolar. Subrogatsiya va regress. Sug'urta da'volarini ko'rib chiqish va tartibga solish mexanizmi. Avtotransport vositalarini sug'urtalashning zarurligi. Sug'urta manfaati. Avtotransport vositalarini sug'urtasi bo'yicha sug'urta shartnomalari tuzish. Sug'urta risklari. Avtotransport vositalarini sug'urtasi bo'yicha tarif stavkalarini aniqlanishi. Sug'urta mukofotini hisoblash va to'lash. Avtotransport sug'urtasida franshiza. Sug'urta polislarini rasimiylashtirish va taqdim etish. Avtotransport sug'urtasida yo'l qo'yiladigan umumiy istisnolar. Havo transportini sug'urtasi. Yuklarni sug'urtasi. Qishloq xo'jaligi sug'urtasi.	2
2.	Qishloq xo'jaligini sug'urtalash	Qishloq xo'jalik hayvonlarini sug'urta qilishning zarurligi va ahamiyati. Sug'urta sub'ekti va ob'ekti. Sug'urta faoliyati klassifikatori 8 va 9-klasslarining mazmun-mohiyati. Sug'urtalovchi va sug'urtalanuvchilar hamda ular o'rtasidagi munosabatlarni shartnoma orqali tartibga solish asoslari. Benefitsiar. Qishloq xo'jaligi tovar ishlab chiqaruvchilariga tegishli mol-mulklar va ularni sug'urta qilishning zarurligi. Qishloq xo'jalik ekinlari bo'yicha hosilni kamayishi natijasida ko'riladigan moliyaviy zarar-sug'urta ob'ekti sifatida. Kuzgi va bahorgi boshoqli don ekinlari, makkajuxori, paxta va boshqa texnik ekinlar. Sug'urta sub'ektlari. Qishloq xo'jalik	2\2

		tuzilishi. Sug'urta tashklotining bosh ofisi va uning filiallari o'rtasidagi munosabatlar.	
Jami II semestr boyicha			30

Amaliy mashg'ulotlar

№	mavzular	soat
1	Yuridik va jismoniy shaxslarning mol-mulkini sug'urtalash	2
2	Qishloq xo'jaligini sug'urtalash	2\2
3	Qayta sug'urta qilish asoslari	2
4	Sug'urta tashkilotlarining investitsiya faoliyati	2\2
5	Sug'urta tashkilotlarida marketing strategiyasi	2
6	Sug'urta tashkilotlarini boshqarish tamoyillari	2
7	Sug'urtada risk menejmenti	2
8	Sug'urta tashkilotlarining moliyaviy barqarorligi	2\2
9	Xorijiy mamlakatlar sug'urta tizimi	2\2
10	Sug'urtaning rivojlanish tendensiyalari va istiqboli	2\2
Jami II semestr boyicha		30

Amaliy mashg'ulotlar multimedia qurilmalari bilan jixozlangan auditoriyada har bir akadem guruxga aloxida o'tiladi. Mashg'ulotlar faol va interfaol usullar yordamida o'tiladi, "Keys-stadi" texnologiyasi ishlatiladi, keyslar mazmuni o'qituvchi tomonidan belgilanadi. Ko'rgazmali materiallar va axborotlar multimedia qurilmalari yordamida uzatiladi. Shuningdek, darslik va o'quv qo'llanmalar asosida talabalar bilimlarini mustahkamlashga erishish, tarqatma materiallardan foydalanish, ilmiy maqolalar va tezislarni chop etish orqali talabalar bilimini oshirish, masalalar yechish, mavzular bo'yicha ko'rgazmali qurollar tayyorlash va boshqalar tavsiya etilad

Kurs ishini tashkil etish bo'yicha uslubiy ko'rsatmalar

V.Mustaqil ta'lim tashkil etishning shakli va mazmuni

Mustaqil ta'limning maqsadi - talabalar o'qituvchi rahbarligida o'quv jarayonida olgan bilim va ko'nikmalarini darsliklar, o'quv qo'llanmalar, o'quv-uslubiy majmualar, internet ma'lumotlari, o'quv-vizual va multimedia materiallari yordamida mustahkamlaydilar.

№	Mavzular nomi	soat
1.	Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi sharoitida sug'urta tashkilotlarining moliyaviy barqarorligini ta'minlash masalalari.	4
2.	Sug'urta xizmatlari bozorini yanada isloh qilish va rivojlantirish chora-tadbirlariga oid qabul qilingan meyoriy hujjatlar.	6
3.	Xalqaro amaliyotda qo'llaniladigan atama va tushunchalar.	6
4.	Umumiy sug'urta tarmog'ida sug'urta zahiralarini shakllanish muammolari.	4
5.	Sug'urta kompaniyasining moliyaviy barqarorligini ta'minlash muammolari.	4
6.	Sug'urta faoliyatini amalga oshirishning huquqiy asoslarini takomillashtirish.	6
7.	Investitsiya risklari va uni sug'urtalash yo'llari.	4
8.	O'zbekistonda shaxsiy sug'urta va uni rivojlantirish masalalari.	4
9.	Sug'urta faoliyatini davlat tomonidan tartibga solish mexanizmi.	6
10.	Umumiy sug'urtada tarif siyosati va uni takomillashtirish.	4
11.	O'zbekiston sug'urta bozori va uni rivojlantirish yo'llari.	6
12.	O'zbekistonda tibbiy sug'urtani tashkil etish muammolari.	4
13.	Baxtsiz hodisalardan sug'urtalash masalalari.	4
14.	O'zbekiston Respublikasining "Sug'urta faoliyati to'g'risida"gi Qonuni mazmuni va tarkibi.	6
15.	O'zbekiston Respublikasining "Fuqarolik Kodeksi"da sug'urta munosabatlarining aks ettirilishi.	4
16.	O'zbekistonda sug'urta sohasi monopoliyasining tugatilishi, turli mulk shaklidagi sug'urta tashkilotlarining vujudga kelishi.	4
17.	O'zbekistonda tijorat banklari risklarini sug'urtalash va uni takomillashtirish.	4
18.	O'zbekistonda hayot sug'urtasi tarmog'ini rivojlantirish yo'nalishlari.	4

19.	Avtotransport vositalari egalarining uchinchi shaxslar oldidagi fuqarolik javobgarligini sug'urtasi.	4
20.	O'zbekistonda majburiy davlat sug'urtasini rivojlantirish.	4
21.	O'zbekistonda eksport sug'urtasi rivojlanishining istiqbollari.	4
22.	Transport sug'urtasi va uning o'ziga xos xususiyatlari.	4
23.	Qayta sug'urta qilishning iqtisodiy mohiyati, ahamiyati va zarurligi.	4
24.	Aktuar hisob-kitoblarning zarurligi, ahamiyati va o'ziga xos xususiyatlari.	4
25.	Xalqaro "Yashil karta" tizimi va uning mazmuni.	4
26.	Yo'lovchilarni majburiy sug'urtasi va uni o'tkazishning o'ziga xos xususiyatlari.	4
27.	Shaxsiy sug'urtaning zarurligi, ahamiyati va o'ziga xos xususiyatlari.	4
	Jami:	120

Dasturning informatsion- uslubiy ta'minoti.

Mazkur fanni o'qitish jarayonida O'zbekiston Respublikasining sug'urta, sug'urta faoliyati, chet el investitsiyalarini jalb etishga oid qonunlari, kodekslar, Prezident Qarorlari va Farmonlari, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining Qarorlari, chet el va Respublikamizda nashr etilgan adabiyotlar, elektron adabiyotlar, turli slaydlar, vikepediyalar, ilmiy jurnallardagi maqolalar, ma'ruza matnlari, fan boyicha o'quv-uslubiy majmualarhamda Internet materiallaridan foydalaniladi.

VI. Talabalar bilimini baholash mezonlari va kreditlarni olish uchun talablar

Fanga oid nazariy materiallar ma'ruza mashg'ulotlarini ma'ruzalarda ishtirok etish va kredit-modul platformasi orqali ma'ruzalarni mustahkamlash hamda belgilangan test savollariga javob berish orqali amalga oshiriladi.

Amaliy va laboratoriya mashg'ulotlari bo'yicha amaliy ko'nikmalar hosil qilish va o'zlashtirish mashg'ulotlarga to'liq ishtirok etish va modul platformasi orqali topshiriqlarni bajarish natijasida nazorat qilinadi.

Mustaqil ta'lim mavzulari modul platformasi orqali berilgan mavzular bo'yicha topshiriqlarni bajarish (test, referat va boshqa usullarda) bajariladi.

Fan bo'yicha talalabalar test usulida oraliq nazorat va og'zaki (yoki test) usulida yakuniy nazorat topshiradilar.

Talabalar bilimi O'zbekiston Respublikasi OO'MTVning 2018 yil 9 avgustdagi 9-2018-son buyrug'i bilan ...

Talabalarning bilimi quyidagi mezonlar asosida:

talaba mustaqil xulosa va qaror qabul qiladi, ijodiy fikrlay oladi, mustaqil mushohada yuritadi, olgan bilimini amalda qo'llay oladi, fanning (mavzuning) mohiyatini tushunadi, biladi, ifodalay oladi, aytib beradi hamda fan (mavzu) bo'yicha tasavvurga ega deb topilganda — 5 (a'lo) baho;

talaba mustaqil mushohada yuritadi, olgan bilimini amalda qo'llay oladi, fanning (mavzuning) mohiyatni tushunadi, biladi, ifodalay oladi, aytib beradi hamda fan (mavzu) bo'yicha tasavvurga ega deb topilganda — 4 (yaxshi) baho;

talaba olgan bilimini amalda qo'llay oladi, fanning (mavzuning) mohiyatni tushunadi, biladi, ifodalay oladi, aytib beradi hamda fan (mavzu) bo'yicha tasavvurga ega deb topilganda — 3 (qoniqarli) baho;

talaba fan dasturini o'zlashtirmagan, fanning (mavzuning) mohiyatini tushunmaydi hamda fan (mavzu) bo'yicha tasavvurga ega emas deb topilganda — 2 (qoniqarsiz) baho bilan baholanadi.

Yakuniy nazorat turini o'tkazish va mazkur nazorat turi bo'yicha talabaning bilimini baholash o'quv mashg'ulotlarini olib bormagan professor-o'qituvchi tomonidan amalga oshiriladi.

Fan dasturida berilgan baholash mezonlari asosida fanni o'zlashtirgan talalabalarga tegishli ta'lim yo'nalishi (magistratura mutaxassisligi) o'quv rejasida ushbu fanga ko'rsatilgan kredit beriladi.

VII. ASOSIY VA QO'SHIMCHA O'QUV ADABIYOTLARI HAMDA AXBOROT MANBALARI

Asosiy adabiyotlar

1. Abduraxmonov I., Abduraimova M., Abdullayeva N. Sug'urta nazariyasi va amaliyoti. Darslik. –T.: Iqtisod-moliya, 2019. – 420 b.

2. Анисимов А. Й. Страховое дело: учебник и практикум для СПО. – М.: Издательство Юрайт, 2018. – 186 с.

3. Маслова Т. Медицинское страхование граждан. Новшества, возможности выбора. – М.: Библиотечка РГ, 2019. – 192 с.

4. Yuldashev O., Zakirxodjayeva Sh. Hayot sug'urtasi. O'quv qo'llanma. – T.: Iqtisod-moliya, 2019. –384 b.

5. Shennaev X.M., Ochilov I.K., Shirinov S.E., Kenjaev I.G'. Sug'urta ishi. O'quv qo'llanma. T.:, 2014. 247 b.

Qo'shimcha adabiyotlar

6. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. – Toshkent: "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 104 b.

7. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. – Toshkent: "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 488 b.

8. "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi PF-4947-sonli Farmoni.

9. Abduraxmonov I. Sug'urta nazariyasi va amaliyoti. O'quv qo'llanma. –T.: Iqtisod-moliya, 2018. – 380 b.

10. Э. В. Страхование: курс лекций. – Иркутск: Изд-во БГУ, 2015. – 263 с.

11. Kenjayev I., Matiyazova S., Adilova G. Sug'urta mahsulotlarini sotishni tashkil etish. O'quv qo'llanma. T.: Iqtisod-moliya, 2018. 132 b.

12. Разумовская Э.А., Фоменко В.В. Страховое дело: учебное пособие.

13. Тарасова, Й. А. Страхование : учебник и практикум для прикладного бакалавриата. – М.: Издательство Юрайт, 2018. – 236 с.

14. Jack Kinder Jr. Garry Kinder "Secrets of Successful Insurance Sales", Napoleon Hill Foundation, UK, 2012.

15. Robert H., II Jerry, Douglas S. Richmond "Understanding Insurance Law", LexisNexis; 5 edition, UK, 2012.

16. Rene Doff "Risk Management for Insurers, Third Edition", Risk Books, 2015.

Internet saytlari

17. www.gov.uz (O'zbekiston Respublikasi xukumat portali)

18. www.lex.uz (O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari bazasi)

19. www.mf.uz (O'zbekiston Respublikasi Moliya Vazirligining rasmiy sayti)

20. www.znay.ru (Elektron kutubxona)

21. www.saipro.uz ("Saipro" reyting agentligi rasmiy sayti)